

До історії створення зелених насаджень Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини

Серед великого кола проблем, пов'язаних із становленням і розвитком першого в Україні музею просто неба — Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини — в м. Переяслав-Хмельницький Київської обл., одним із найважливіших є питання благоустрою та озеленення музейної території.

За задумом проєктантів музею — М.І. Сікорського, Є.Ф. Іщенка, М.І. Жама та інших музейних працівників на горі Татарській, на околиці давнього міста Переяслава-Хмельницького, мало з'явитися рукотворне наддніпрянське село XIX ст., скомпоноване із давніх будівель (житлових, господарських, культових, громадських), перевезених із території, котра підлягала затопленню внаслідок побудови на Дніпрі у 60-х роках XX ст. Канівського водосховища. Проєктом передбачалося моделювання і створення штучного, і разом з тим традиційного природного середовища, яке гармонувало б із об'єктами народної архітектури і створювало б враження живої об'єктивної реальності. Відтворення природного середовища українського села, в свою чергу, потребувало проведення низки робіт із благоустрою та озеленення музейної території.

В результаті проведення довготривалих, складних, різнопланових робіт по благоустрою та озелененню території Музею, з'явився складний архітектурно-екологічний комплекс, який виявився настільки життєздатним, що нині навіть важко припустити, що Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини — культурно-освітня установа, а не реальне село. Такого результату вдалося досягти завдяки ексклюзивним ландшафтним рішенням, застосуванню природних і штучних компонентів, натхненній праці музейних подвижників.

Найпершим ентузіастом створення етнопарку-музею просто неба був Єфрем Федотович Іщенко — великий краєзнавець, технік-меліоратор, інвалід Великої Вітчизняної війни[15]. Він досконало вивчив історію рідного Переяслава, а потім замислився: а чому б не створити парк-музей, на зразок Стокгольмського

скансена..., але в цьому випадку осереддя майбутнього музею мало складати українське село. Наповнений образ краєвиду українського села, вважав Єфрем Іщенко, відчуватиметься лише тоді, коли в ньому буде не менше 150-200 хат з дворовими будівлями[7].

У січні 1961 року Є.Іщенко поділився своїми планами з директором Переяслав-Хмельницького історичного музею Сікорським М.І. та завідуючим відділом етнографії Жамом М.І. «Ідея сподобалась і захопила Сікорського М.І., – пригадував Жам М.І., – як і посіяла сумніви щодо реального втілення її в життя, оскільки із задумом проєктанта Іщенка для створення експозиції типового наддніпрянського села потрібно було виділення земельної ділянки до 500 га, де мала бути відтворена флора і фауна регіону» [8].

Активної підтримки краєзнавців з боку партійних і радянських працівників не було. Але Іщенко і Сікорський були запалені ідеєю створення такого села і настирливо пробивали її у партійних функціонерів, органів місцевого самоврядування. М.І.Сікорський піднімає клопотання і пише листа у виконком Переяслав-Хмельницької міськради: «В зв'язку з тим, що наближається славна ювілейна дата 150-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка, і вшановуючи пам'ять про його перебування і творчу діяльність в Переяславі в 1845,1859 рр., а також враховуючи перспективи розвитку міста, дирекція Переяслав-Хмельницького історичного музею просить виконком міської ради депутатів трудящих підняти клопотання перед обласним виконавчим комітетом депутатів трудящих про виділення в районі Татарської гори земельного масиву в розмірі 25 (двадцять п'ять) га, де буде посаджено лісопарк, композиційно пов'язаний з творчістю Т.Г.Шевченка, і відтворено стародавнє українське село, яке стане чудовою ілюстрацією побуту українського народу XVIII-XIX ст., і розкриє зміст невмирущих шевченківських творів. Всі роботи по створенню лісопарку і українського села XVIII-XIX ст. буде проведено силами громадськості району» [3].

Як результат їх наполегливості 26 червня 1962 року виконком Переяслав-Хмельницької міської ради депутатів трудящих Київської області УРСР ухвалив рішення «Про створення лісопарку в межах міста Переяслава-Хмельницького на честь 150-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка», в тексті якого

йдеться: «В зв'язку з тим, що наближається славна ювілейна дата 150-річчя з дня народження ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА, і вшановуючи пам'ять про його перебування та творчу діяльність в Переяславі в 1845-1859 роках, а також, враховуючи майбутні перспективи розвитку міста Переяслава-Хмельницького, виконком міської Ради депутатів трудящих УХВАЛЮЄ: 1. На увіковічування ювілейної дати 150-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка та враховуючи майбутні перспективи розвитку міста бажано створити лісо-парк на околиці міста (на Татарській горі) площею 25 гектарів. Для посадки парку залучити громадськість міста. 2.Зобов'язати директора Історичного музею тов. Сікорського розробити відповідні розрахунки і плани посадки лісо-парку. 3. Просити виконком районної ради депутатів трудящих підняти клопотання перед виконкомом обласної ради депутатів трудящих про виділення із земель радгоспу «Переяслав» площу під лісо-парк в кількості 25 га на Татарській горі»[3].

Але знадобився цілий рік, щоб чиновники ухвалили і прийняли рішення «Про створення лісопарку та першого на Україні етнографічного музею під відкритим небом в межах міста Переяслава-Хмельницького на честь 150-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка», а директора державного Історичного музею зобов'язали розробити відповідні розрахунки і плани посадок лісопарку[2].

Іщенко і Сікорський почали шукати підтримки для створення етнопарку і зверталися не тільки до місцевої влади, вони писали публікації в пресу, зверталися у Шевченківський Комітет УРСР, Київську обласну Раду, до багатьох відомих на той час людей. Ідея створення в Українській республіці Музею просто неба була нова і багатьом незрозуміла, та все ж прихильники знаходилися. Одним із таких патріотів був і М.Бажан, голова Урядового Шевченківського Комітету УРСР. Щоб підтримати ентузіастів Микола Бажан пише листа до Голови виконкому Київської обласної ради депутатів трудящих Лисенка І.П.: «Вельмишановний Іване Петровичу! До Урядового Шевченківського Комітету УРСР надходять пропозиції про те, щоб на непридатних землях біля міста Переяслава-Хмельницького закласти лісопарк ім. Т.Г. Шевченка, який з часом буде перетворено в етнографічний музей. Мені відомо, що до цих пропозицій у Раді Міністрів Української РСР поставились прихильно. Звертаюся до вас з проханням, щоб і ви,

з свого боку, всіляко сприяли починанням громадськості міста Переяслава-Хмельницького і зробили все можливе, щоб виділити площу під лісопарк, про Ваше рішення прошу сповістити мене. З пошаною М.Бажан»[13].

Спільними зусиллями вирішення цього питання хоч і повільно, та все ж просувалося. У 1963 р. питання створення етнопарку у Переяславі-Хмельницькому було включене у план заходів по виконанні рішень червневого Пленуму ЦК КПРС і липневого Пленуму ЦК КПУ з питань ідеологічної роботи та вказівок тов. М.С. Хрущова, викладених у виступі на червневому Пленумі ЦК КПРС. У пункті №6 було зазначено: «створити на громадських засадах етнографічний парк, присвячений 150-річчю з дня народження Т.Г. Шевченка та створити куточки для посадки дерев молодожонам та в знак народження, квітень-травень 1964р., міська рада, комунгосп, міський відділ культури, Історичний музей»[4].

Відповідно до цих рішень почали оформлення виділення земель для етнографічного музею. Директор радгоспу «Переяслав» Ю.Шавро у листі №754 від серпня 1963 р. виробничому колгоспно-радгоспному управлінню зазначає, що не заперечує проти виділення 4 га орних та 1 га крутосхилу, при чому капітальних невикористаних затрат, які б потребували компенсацій на цій ділянці немає[13].

Відразу по тому була створена комісія в складі інженера-землевпорядника виробничого колгоспно-радгоспного управління Невечері Г.Ф., головного агронома радгоспу «Переяславський» Клапчука С.Г., архітектора міста Переяслава-Хмельницького Бойка В.С., представника Переяслав-Хмельницького державного історичного музею Жама М.І., які провели вибір ділянки придатної для створення лісопарку та етнографічного музею за рахунок земель радгоспу «Переяславський» на площі 5 га. Ділянка придатна для створення лісопарку, розміщена в східній околиці м. Переяслав-Хмельницького на значно підвищеному проти навколишньої місцевості плато. Північна частина ділянки площею 1,0 га являє собою крутосхил до 12-15 градусів, решта 4 га – орні землі і поля польової сівозміни. З північної сторони цієї ділянки розміщені заплавні землі радгоспу та проходить осушна канава. З західної сторони – єврейське кладовище, яке фактично не діє. Прямого під'їзду з центру міста до ділянки не має, що потрібно

передбачити при впорядкуванні міста. Спочатку дирекція та представники музею виявили бажання, відібрати ділянку під створення лісопарку на південному схилі масиву, але комісія відхилила цю пропозицію, так як вона вклинюватиметься в орні землі радгоспу і перешкоджатиме нормальній роботі сільськогосподарської техніки на цьому масиві[13].

Визначення території для першого скансена саме урочища Гора було не випадковим, бо розташоване на околиці міста Переяслава-Хмельницького в мальовничому куточку живої природи, по континентальності клімату, вологості і теплу знаходиться на стику зони мішаних лісів та лісостепу. В 50-60 роках побутувала інша назва цієї території: Татарська гора, а також Шевченкова. Рельєф гори відповідає ландшафту українського села. Тут здавна селилися люди, бо поблизу була вода, а під ногами – родючий ґрунт. Це – високе плато над долинами Трубежа. Зі схилів плато відкриваються краєвиди міста Переяслава з його давнім дитинцем та „окольным градом”, розміщених у заплаві річки Трубіж (урочища Луг та Оболонь). На цьому сегменті піднесеного плато дніпровсько-трубежської лівобережної другої тераси, опоясаному на заході та півночі річкою Попівкою, з рядом неповторних природних озер і незайманого лугу, де колись проходив сухопутний відрізок Дніпровського шляху „із варяг у греки”, і буде розміщено Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини. Поруч цього шляху збереглися кургани середньої бронзи. Один із них був розкопаний і відкритий для загального відвідування, що було першим кроком у музеєфікації археологічних пам'яток[14].

21 вересня 1963 році рішенням №567 Київського облвиконкому для організації Переяслав-Хмельницького державного етнопарку-музею було відведено земельну ділянку площею в 5 га на околиці міста. Вибір цієї ділянки обумовлений вигідною топографією місцевості, близьким розташуванням історичного міста, багатого на пам'ятки культури та архітектури, наявністю археологічних об'єктів [9].

Паралельно із оформлення документальної частини на виділення земель уже почалося їх активне освоєння. Бо у червні 1963 р. Сікорський доповідав сесії міськради, що «силами громадськості міста ми почали будувати парк ім. Т.Г.Шевченка.

добре працюють учні міських шкіл, студенти педучилища, робітники фабрики художніх виробів»[1].

28 січня 1964 року на засіданні виконкому Переяслав-Хмельницької міської ради депутатів трудящих прийняли рішення №24 «Про затвердження заходів по підготовці і проведенню 150-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка», де вказано, що у лютому-березні 1964 року закласти на п'яти гектарах етнографічний парк і залучити до виконання цих робіт працівників музею та громадськість міста[4].

На той час активно вивчалася практика створення подібного типу музеїв Радянського Союзу і зарубіжних країн, для цього було створено вчену раду музею в складі кандидата архітектурних наук Г.В. Борисевича, гідромеліоратора Є.Ф. Іщенко, кандидата історичних наук археолога Р.О. Юри, етнографа М.І. Жама, історика М.П. Палагути. Головою вченої ради обрано директора історичного музею М.І. Сікорського [11], яка і організовувала роботи по створенню «українського села», також вивчала типові риси ландшафту та планування поселень Середньої Наддніпрянщини.

Будівництво парку-музею було розпочато. В цій забудові, характерній для Середньої Наддніпрянщини XIX ст., малось показати поєднання антропогенної утилітарної архітектури житла різних соціальних класових градацій по безсистемному розміщенню будов і вулиць, з тинами і перелазами в сполученні з ландшафтними модифікуванням лісопаркового будівництва[9]. Завдання музейників полягало у тому, щоб на голій ділянці Татарської гори виросло українське село з мальовничими вулицями, квітниками, садами.

Іщенко Є.Ф. продумував питання просторового розміщення зелених островів в залежності від забудови, приміряв українські природні мотиви до відповідних будов поселень, щоб придати їм особливої теплоти і м'якості. В основу насаджень повинні були лягти народні традиції озеленення сільських садіб, а також створення окремих музейних ділянок: паркових та лісопаркових територій.

Секрет успішного озеленення будь-якої території і, особливо, музейної, – правильний вибір рослин, які відмінно підійдуть під умови на земельній ділянці і будуть відповідати

певній історичній епосі, народному побуту даного регіону. Видовий склад рослинності на Горі в основному був підібраний по шевченківській поезії. У Іщенка Є.Ф. був «Кобзар», у останньому форзаці були наклеєні чисті листки паперу, де він записував: які рослини згадував Т.Г.Шевченко у своїх творах і скільки разів. Найчастіше згадувані види рослин і використані у посадках по території майбутнього музейного комплексу[11].

Відразу по виділенні першої ділянка у 5 га під створення етнопарку, музейні працівники приступили закладення посадок дерев і кущів. Із книги наказів за 1964 рік дізнаємося, що 13.04.1964 р. науковий співробітник Палагута М. був направлений у м. Київ (Києво-Святошинський р-н) для придбання посадкового матеріалу дерев[10]. В цей же рік було висаджено саджанці, які були взяті і у Переяслав-Хмельницькому лісгоспі (відділки Дівички, Студеники, Березань, Біле Озеро). Це були різні породи дерев – тополя пірамідальна, тополя біла, різні види кленів, дубів, каштани, липи, берези тощо.

У січні 1965 р. на одинадцятій сесії Переяслав-Хмельницької міської ради депутатів трудящих 9-го скликання М.І. Сікорський доповідав: «В 1964 році розпочаті роботи по створенню парку ім.150-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка. На площі 5 га закладено парк, в ньому буде згодом організовано і музей на відкритому повітрі. В закладці парку добре працювала громадськість міста, але роботи тільки розпочаті, потребується ще багато роботи всіх організацій міста» [5].

На цій сесії у звітній доповіді виконкому прозвучало: «Силами громадськості і шкіл було посаджено 6000 декоративних дерев, 2200 кущів, виконані земельні роботи по створенні ставу. Ми вважаємо, що в парку ім. Шевченка слід продовжити роботи і з'єднати алеєю місто з парком, обсадити деревами підходи до парку по берегу р.Трубіж. Кожен житель має посадити тут одне-два дерева, щоб це місце з часом стало улюбленим куточком для відпочинку трудящих міста. Двічі виконком міської ради оголошував проведення місячників по благоустрою міста, розроблялися заходи для кожної організації. До їх виконання поділовому добре поставилися колективи сирзаводу, педагогічного училища, телефонно-телеграфної станції, школи ФЗО, фабрики художніх виробів, племстанції, військової частини»[5].

Для допомоги у створенні етнографічного музею виконком

Переяслав-Хмельницької міської ради прийняв рішення «Про встановлення шефської допомоги по благоустрою парку ім.150-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка», такими організаціями були визначені: лукомеліоративна станція, профтехучилище механізації сільського господарства №31, лісгоспзаг. Їх допомога полягала у проведенні робіт по благоустрої Музею, забезпеченням планового посадкового матеріалу (дерева, квіти, трава) [6].

Технік-меліоратор Іщенко Є.Ф. розбивав площу для посадки і керував самою посадкою, М.І. Жам допомагав у забезпеченні посадковим матеріалом[11]. Всі співробітники музею організували громадськість міста [12].

Керівники ретельно слідкували за виконанням правил посадки дерев. Садили дерева по принципу потрібної гарантії – одне основне, два запасних[12]. Полив молодих дерев здійснювали вручну: відрами носили воду із річки Попівки, яка протікає біля підніжжя гори. Води для такої кількості рослин не вистачало. Військова частина подарувала списану автомашину, до якої пристосували цистерну, і доставлена нею вода виручала в деякій мірі. Лише в 1976 році на Горі побудували власну автономну свердловину з водонагнітаючою баштою. В музеї з'явилася вода, яку можна було використовувати в достатній кількості для поливу. Від свердловини було створено цілу мережу водопроводу по всій території.

У 1968 році, коли була перевезена і встановлена Андрушівська церква, перед фасадом будівлі заклали посадку паркової групи липи. Особливість її в тому, що коли дерева ще були малими, то з висоти пташиного польоту можна було побачити число „1964” – дату народження музею просто неба[12].

При створенні кожної садиби, плануванні вулиць працівники музею радилися зі спеціалістами краєзнавцями, етнографами. На Гору були перевезені перші будівлі: комплекс споруд двору селянина середняка, будинок комунарів, гамазей, водяний млин, кузня[11]. На територію майбутнього музею приходила молодь міста з лопатами. Закладалися посадки майбутніх паркових груп. Від самого початку на Горі зашуміли верби і тополі, зарум'яніла калина, зазеленіли барвінки, м'ята, рута.

Освоївши 5 га виділених земель музейники зрозуміли, що цієї території замало для втілення їх задуму. М. Сікорський

з колегами продовжують клопотати про збільшення музейних володінь. Згодом їх зусилля увінчалися успіхом: у 1966 р. Музею наділили 2 га, а в 1970 р. – ще близько 13 га [13].

В 1969 р. Єфрем Федотович Іщенко пішов на заслужений відпочинок, а на зміну йому прийшов досвідчений технік-садовод Яків Гордійович Безнос, який присвятив свої кращі роки розширенню та догляду зелених насаджень Переяславського музею просто неба.

Спочатку нововиділені землі засіяли житом, щоб мати свою соломку для покрівлі хат, а всю територію – обкопали неглибоким ровом по всій довжині, який обсадили чагарником спіреї Вангутта, чубушника садового, ірги. Посадковий матеріал був наданий Мліївською станцією садівництва у кількості близько 5000 штук.[12]

Північний схил урочища Гора обсадили ґрунтозахисним лісом. Ця ділянка потребувала багато кропіткої роботи, бо приходилося ходити, копати ями, садити дерева на крутому схилі[12]. Було посаджено близько 500 шт. дерев акації, клену, берези та інших. Над цим лісом нині по верху околиці розташована частина колекції українських вітряків ХІХ ст., однієї з найбільших колекцій у музеях просто неба, яку створювали на Горі протягом 1966 - 1980 років.

В українському селі край дороги зазвичай стояли тополі, верби, осоки. Так само було відтворено і в музеї українського села. Наприклад, дорогу, що сполучає верхній і нижній нинішні входи, обсадили тополею білою, тополею пірамідальною, вербами, акаціями у 1967-1968 р., а в 1975 р. – паралельно на заміщення посадили дуб літній. Ділянка дороги, що від верхніх воріт веде до траси було обсаджена у 1971 р. тополею пірамідальною і березою (близько 800 шт.). Проміжок дороги між садибою заможного селянина-землевласника та входом до музею прикладного мистецтва обсадили вербами.

У 1970 р., коли був перевезений будинок лісного кордону, а пізніше – смолокурню, кругом цих об'єктів посадили березовий гай. Посадковий матеріал надав Березанський лісгосп, а допомагали садити молоді дерева учні місцевого педучилища [12].

За проектами Іщенко Є.Ф. на території музею просто неба мали бути ставки. У 1966 р. був створений штучний став, який нині іменують як „верхнє озеро”. Але так, як річень річкових

вод знаходиться нижче рівня штучного ставу на 14-15 м, то виникло питання ізоляції дна цієї водойми. Тому у 1969 році було проведено реставраційні роботи цього озера. Його зачистили на глибину 2,2 м, дно застелили поліетиленовою плівкою, яку паяли для виготовлення цілого полотна. Поверх плівки на дні нагорнули ще 20 см землі, а вже потім заповнили котлован водою[12].

Наступного 1970 р. працівники музею створювали мікрокраєвиди довкола озера, щоб кожна посадка нагадувала народну пісню. Спочатку посадили на виступі три похилені до води верби за мотивами української пісні

Там три верби схилилися,

Мов журиються вони...

Потім з південної сторони ставу посадили дуба, а з північної проти нього – горобину, за мотивами російської пісні «Ой нельзя рябине к дубу перебраться...» Зі східної сторони понад греблею насадили ряд верб, що нагадують нам пісню:

В кінці греблі шумлять верби,

що я насадила... [12]

У 1972 р. розпочали роботу над створенням озера на базарній площі. Керував цією роботою Безнос Я.Г. На ізоляцію дна озера пішло 800 кг плівки, яку спаювали прямо у котловані, що був виритий глибиною близько 4 м. По центру котловану було нагорнуто острів. Після вистилання дна, на плівку нагорнули 20-30 см ґрунту і стали заповнювати майбутнє озеро водою. Тоді виявилось, що береги вищі за острів десь на 60см. Цю технічну помилку виправили лише взимку: по льоду довозили землю машиною[12].

Для створення природності цієї водойми довкола по периметру у воді посадили очерет, лепеху, осоку та інші водні рослини, на березі розмістили поодинокі верби. Над водяною гладдю підноситься острів зі строгим геометризмом боскета туї західної довкола альтанки, що є копією альтанки із Видубицького монастиря. Її побачив М.І.Сікорський і дав завдання реставраторам відтворити цю пам'ятку народної архітектури на території комплексу музею просто неба. Ідею втілив у реальність реставратор Федір Дарда[12].

На той час активно йшло перевезення будівель музейного значення. При створенні українського села М.І.Сікорський ставив завдання: „Кожен об'єкт потрібно „обіграти” так, щоб у

відвідувачів створювалося враження натуральності і справжності представленої садиби”, – тобто створити мікрокраєвид кожного сільського двору з квітниками, садами, городами типовими для Середньої Наддніпрянщини, причому обсаджувати хати по-різному, щоб не було одноманітності[9]. З цим завданням працівники заповідника справилися дуже добре.

У кожному дворі – квітники з типовими для цього регіону рослинами, а саме: мальви, любисток, канупер, барвінок, пижмо, васильки, м'ята-рута, нагідки, жовта лілея (королевий цвіт), ромашка (рум'янок), шовкова трава, чорнобривці, купчаки, настурція, нарциси, айстри, мороз, космея (циганочки або нечесана бариня), дідова борода, кручені паничі, півники тощо. Структура і форма квітників у кожному дворі залежали від майнового та соціального положення її господаря: у садибі бідняка біля хати переважають прості мальви, чорнобривці, космея, шовкова трава та інші, а якщо це – поселення поміщика, то в декоративних посадках додаються ще й півонії, півники, декоративні чагарники, посаджені по певним схемам. Наприклад, у садибах заможних промисловця та землевласника квітники, наряду з чорнобривцями та флоксами, рясніють ще й пишними кущами півонії, гортензії, подекуди троянд. Квітникові насадження безсистемні, мають прості форми квадрата, прямокутника чи овалу. Український народ жив у гармонії з природою. Для лікування всіляких недуг широко використовував багатий рослинний світ. У кожній садибі поряд з декоративними рослинами у квітниках завжди мають місце рослини з лікувальними властивостями: ромашка, канупер, череда, любисток, шавлія, девясил, ревінь, валеріана, пижмо, синюха блакитна, материнка, м'ята, мелісу та багато інших.

Майже у кожному дворі є город, який обробляють працівники, і на них вирощують все, що садили у селі: гарбузи, картоплю, кукурудзу, огірки, капусту тощо. На городах майорять чорнобривці, айстри, майори, що є особливістю селянських городів Середньої Наддніпрянщини.

Однією з найхарактерніших рис наддніпрянського села був сад. На території музею просто неба гармонійно вписуються в ландшафт два великі яблуневі сади, посадки яких були здійснені у 68-69 роках. Ще й у кожному дворі є фруктові дерева: яблуні, груші, сливи, терен, марелі; ягідні чагарники: смородина, агрус,

порічка, малина, калина тощо, бо переважна частина селянських садків мала присадибний характер і часто складалась з кількох дерев при хаті. Сорти цих дерев типові для Переяславщини кінця XIX ст.: яблука – сорока, ренет Симиренка, антонівка, добрий селянин; груші – глива, дуля, гниличка. Для кращого збереження вологи в саду, в селянських садибах разом з фруктовими деревами посаджені дерева лісових порід – ясен, клен, дуб, які захищають садовину влітку від сухих вітрів та палючого сонця. Поміщики в своїх садах намагалися запроваджувати іноземні сорти фруктових дерев, часто виписуючи їх із-за кордону. То у садибах заможних селян є ще й кизил, абрикоси, алича, войлочна вишня, горіх грецький та горіх фундук та інші.

На території комплексу створена так звана „калинова садиба” у дворі гребінника. Калина – це улюблене дерево наших далеких предків, воно зберегло цю любов до наших днів. З жодним деревом не пов'язано стільки поетичних символів, як з калиною, жодне не овіяне такою кількістю вірувань і повір'їв. Поодинокі кущі калини гостинно зустрічають по всій території музею українського села[9].

Посадки на ділянці, виділеній музею у 70-х роках: від мисливського будинку Горчакова і до музею транспорту, робилися вже великими деревами (віком близько 10 р.). Ці дерева брали із тих паркових груп, що були посаджені у 1967-1968 роках на першій половині комплексу. При виконанні цих робіт залучалася техніка та значні людські ресурси. Завдяки турботливому ставленню, всі посадки прижилися і жодне дерево не було втрачене. Було пересаджено більше 50 ялин, 30 шт. липи, 25 шт. каштанів, 35 шт. горобини, 10 шт. яблунь та інших[12]. По всій території музею були закладені чагарникові алеї із чубушника, бирючини, різних видів спіреї, бузку, калини.

У 1973-1974 рр. М.І. Сікорський подає ідею створення дендропарку. Безнос Я.Г. з іншими працівниками звертаються за допомогою в ботанічний сад ім. Фоміна м. Києва. Працівники ботсаду пішли назустріч музейникам і подарували більше 70 саджанців різних порід-екзотів[12]. Різновидовий парк був закладений між нинішнім музеєм космосу та музеєм М.М.Бенардоса. Кількість видів, які можуть рости у наших кліматичних умовах, постійно збільшується і територія цієї паркової групи розширюється.

Нинішній комплекс Музею архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини займає територію близько 25 га і його можна розділити умовно на дві часті: українське село; зона тематичних музеїв.

Поміж хатами та тематичними музеями розмістилися паркові групи. Розмаїття видів дерев та чагарників, представлений у них досить широкий (близько 130 видів). Для створення посадок саджанці були надані такими організаціями: Переяслав-Хмельницький лісгосп (відділки Дівички, Студенки, Березань, Біле Озеро), радгосп «Хмельовик», радгосп «Олександрійський», ботанічний сад ім. Фоміна, сільгоспвиставка, розплідник за с/г виставкою, Київзеленбуд, розплідники Пущі-Водиці, Боярки, Донецька, Луганська, Мліївська дослідна станція плідництва і ягідництва (Черкаська обл.).

Створений дбайливою рукою комплексу музею просто неба гармонійно вписується в етноландшафт урочища Гора, складається враження ніби він був тут завжди. Автентичність даного середовища була порушена, але це зроблено грамотно, з великою любов'ю до рідного краю за покликом серця і щирою душею музейних сподвижників. У штучних посадках виник біоценоз, який не відрізняється від навколишнього природного середовища: насіялися трави, виріс підлісок, поселилися різні представники фауни, властиві мішаним лісам.

Кожна садиба має свій неповторний образ, що викликає захоплення. Відчуття затишку, комфортності не полишає жодну людину, яка побувала у цьому селі.

Виникнення і втілення в життя ідеї створення Переяславського Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини має велике значення у збереженні історичної і культурної спадщини українського народу для майбутніх поколінь, у патріотичному вихованні нащадків.

Література:

1. Архівний відділ Переяслав-Хмельницької міської ради, ф.1, оп.1, спр.176.
2. Там само, ф.1, оп.1, спр.182.
3. Там само, ф.1, оп.1, спр.186.
4. Там само, ф.1, оп.1, спр.201.

5. Там само, ф.1, оп.1, спр.218.
6. Там само, ф.1, оп.1, спр.220.
7. Бова І.С. Особливості створення дендропарку на базі зелених насаджень Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини // Народна культура України: традиції і сучасність: матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 40-річчю заснування Національного музею народної архітектури та побуту України. – Київ, 8-10 жовтня 2009 року. – К.: ПВП «Задруга», 2010. – С.161-165.
8. Козій Г.І. Краєзнавець Федот Іщенко: його концепція Музею народної архітектури та побуту у Переяславі // Народна культура України: традиції і сучасність: матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 40-річчю заснування Національного музею народної архітектури та побуту України. – Київ, 8-10 жовтня 2009 року. – К.: ПВП «Задруга», 2010. – С.112-120.
9. НІЕЗ «Переяслав». Наукова частина. Жам М.І., Іщенко Є.Ф. Наукова концепція Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини (під ред. Козій Г.І.), 2005. – 10 с.
10. НІЕЗ «Переяслав». Книга наказів за 1964 р.
11. НІЕЗ «Переяслав». Фонди. Спогади Іщенка Є.Ф.
12. НІЕЗ «Переяслав». Фонди. Спогади Безноса Я.Г.
13. НІЕЗ «Переяслав». Господарська частина. Науково-технічна документація.
14. Сікорський М.І., Шимченко Д.К. Переяславські музеї просто неба. – Переяслав-Хмельницький: Науково-виробнича фірма «Світа», 2000.
15. Якименко О. Неначе писанка село... // Вісник Переяславщини. – № 19, 1999, с.3.